

Kunst te leen!

Auteur(s):

Reitsma, A.

Verschenen in:

ESB, 86e jaargang, nr. 4339, pagina 957, 14 december 2001

Rubriek:

Van de redactie

Trefwoord(en):

Het zal nu een week of wat geleden zijn. Op weg naar huis vanaf de redactie beluisterde ik het programma *Kunststof*, dat twee keer per week door de VPRO op radio 1 wordt uitgezonden. Regelmatig verschijnt daarin staatssecretaris van cultuur Rick van der Ploeg. In deze uitzending deed hij een opmerkelijke uitspraak: hij wilde de subsidie aan de kunstuitleen afschaffen en de rol van galleries versterken.

Dat lijkt vreemd voor een staatssecretaris die het publieksbereik van de kunst wil vergroten¹, die de afgelopen jaren een breed offensief heeft ingezet op het gebied van cultuureducatie en die de collectiemobiliteit wil vergroten. Een beleid dat de kunstuitleen niet langer ondersteunt, maar galleries daarentegen meer wil gaan ondersteunen, lijkt daar immers recht tegenin te druisen. Zo zal voor lagere inkomens de toegang tot kunst(bezit) verminderd worden en leidt minder uitleen tot minder roulatie van kunstwerken. Daarbij is het curieus om enerzijds via cultuureducatie in brede lagen van de bevolking belangstelling voor kunst te wekken, maar vervolgens een deel van die mensen niet in staat te stellen op meer permanente basis van wisselende kunstwerken te genieten. Niet iedereen zal immers kunst kunnen of willen kópen. Inconsistentie lijkt troef.

Zo makkelijk is echter geen oordeel te vellen. Op 11 oktober hield Van der Ploeg een rede op het congres *De toekomst van de kunstuitleen*. Hierin ging hij in op een door de federatie van kunstuitleen zelf geïnitieerd onderzoek naar de positie van de ideële uitleen. De uitkomsten van dat onderzoek zijn niet misselijk. Er blijkt dat dertig procent van de totale collectie van de uitleen niet beschikbaar is of geschikt voor uitleen. Driekwart van de rest is op permanente basis uitgeleend. Slechts twee procent van de begroting gaat naar pr en marketing en terwijl de commerciële kunstmarkt groeit, stagneert het publieksbereik van de uitleen.

Verder, en dat is zo mogelijk ernstiger, bestaat het publiek voor 75 procent uit 'bovenmodalen' en zijn de resultaten die de sector bereikt op het gebied van cultuureducatie weinig zichtbaar². Ergo, het is een illusie te denken dat de kunstuitleen een instituut is waarmee de beoogde beleidsdoelen inzake publieksbereik, collectiemobiliteit en cultuureducatie ook waarachtig gediend zijn. En waarom zou je zo'n instituut dan steunen? De stelling van Van der Ploeg dat de subsidie aan de kunstuitleen zijn langste tijd heeft gehad, is in het licht van zijn eigen beleid wel degelijk consistent

Maar toch. Er knaagt iets.

Is het werkelijk zo dat vooral galleries de kloof tussen vraag en aanbod kunnen overbruggen, zoals eerder in de *Cultuurnota* werd gesteld, en dat via hen (en andere commerciële kunstinstellingen) de beoogde doelen van publieksbereik en cultuureducatie net zo goed of beter gediend worden? Dat het daarom niet meer te verdedigen is dat de kunstuitleen gesubsidieerd met deze partijen in concurrentie treedt?

Het aantal en de omzet van galleries is de laatste jaren sterk gestegen. Toch is het percentage van de bevolking dat er wel eens kunst koopt de afgelopen twintig jaar nagenoeg gelijk gebleven³. De groeiende omzet lijkt daarom niet zozeer een kwestie van een groter publieksbereik, maar van een grotere koopkracht bij eenzelfde publiek, dat vanouds uit overwegend hoger opgeleiden bestaat. Verder waren vooral galleries met een breed toegankelijk aanbod succesvol en niet de meer artistiek innovatieve. Noch voor het vergroten van publieksbereik, noch voor cultuureducatie, in de zin van het tonen van wat nog niet bekend was, lijken deze instellingen daarom a priori meer geëigend.

Een en ander lijkt eerder te noden tot een beleid waarbij de overheid meedenkt over mogelijkheden omóók via kunstuitleen het publieksbereik te vergroten, dan tot een beleid van machteloosheid dat stelt dat iets wat niet lukt, maar moet worden afgeschaft. Dit geldt eens te meer omdat nog altijd 25 procent van het publiek van de kunstuitleen wél uit 'benedenmodalen' bestaat, zodat de kunstuitleen daar in ieder geval een bewezen bereik heeft. Zolang je niet ter discussie stelt dat kunst voor iedereen toegankelijk moet zijn, lijkt het goed te onderzoeken hoe je dit kunt uitbouwen.

De staatssecretaris ziet nog wel subsidiemogelijkheden voor activiteiten waarmee de kunstuitleen aanhaakt bij het offensief ter versterking van de cultuureducatie. Dat beleid vraagt mijns inziens echter om een verbinding met een beter georganiseerde uitleen om de vruchten van kunsteducatie ook te kunnen oogsten. Wellicht is het een idee om de subsidiëring een andere vorm te geven en cultuurvouchers, die nu in het onderwijs voor de jeugd beschikbaar zijn, ook aan volwassenen onder een bepaalde inkomensgrens toe te kennen. Ze zouden kunnen worden ingezet voor het lenen van kunst bij diverse kunstinstellingen. Niet zozeer de instituten voor kunstuitleen blijven dan ondersteund, maar wel de kunstuitleen als instrument. Mij lijkt het te vroeg om de gesubsidieerde kunstuitleen 'op te geven'. Ik zie een motto opdoemen voor het cultuurbeleid: "Lenen, dat kan natuurlijk ook"

1 Zo verscheen in november 2000 het rapport van de Commissie publieksbereik hedendaagse kunst in musea. Deze commissie onderzocht op verzoek van Van der Ploeg uitgebreid hoe het publieksbereik van hedendaagse kunst vergroot kon worden en hoe bestaande instellingen daaraan kunnen bijdragen. Zie voor een overzicht en voor recente beleidsvoornemens <http://www.minocw.nl/musea/nota2> en <http://www.minocw.nl/cultuurbeleid> .

2 Zie toespraak congres 'De toekomst van de kunstuitleen', 11 oktober 2001, <http://www.minocw.nl/toespraken/2001/040.html> .

3 T. Gubbels en I. Janssen, *Kunst te koop. Artistieke innovatie en commercie in het Nederlandse galeriebestel*, Boekmanstudies/Mondriaanstichting, Amsterdam 2001.